

Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed

Jaarverslag 2010

Inleiding

De Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed, ingesteld per 7 mei 2008, heeft tot taak het gemeentebestuur te adviseren op alle aangelegenheden betreffende de behartiging van de belangen van het cultuurhistorisch erfgoed in de gemeente Oude IJsselstreek.

De commissie vergadert elke eerste woensdag van de maand, 19.30 u, in het gemeentehuis te Gendringen. De vergaderingen zijn openbaar.

In dit jaarverslag wordt een overzicht gegeven van de bemoeienissen en activiteiten van de commissie in het voorbije jaar; daarnaast worden er regelmatig, weliswaar beknopt, voornemens genoemd voor de komende tijd.

Contactgegevens Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed
Secretariaat CHE
Postbus42 – 7080 AA Gendringen
Tel: 0315 292 422 de heer F. Kroesen
Email: f.kroesen@oude-ijsselstreek.nl

Inhoudsopgave	pagina
Bijeenkomsten	3
Leden commissie Cultuurhistorisch Erfgoed	3
Bespreking nieuwe en gewijzigde bestemmingsplannen	3
Commissie Ruimtelijke kwaliteit	4
Communicatie	6
Gemeentelijke eigendommen met cultuurhistorische waarde	6
Archeologie	7
Actualisering gemeentelijke monumentenlijst	8
Overige activiteiten gemeentelijke monumentenlijst	9
Deskundigheidsbevordering	10
Doelen en taken 2010 – 2014	10

JAARVERSLAG 2010 Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed gemeente Oude IJsselstreek

Bijeenkomsten: De Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed is in 2010 elf keer bijeen geweest. De bijeenkomsten worden gehouden elke eerste woensdag van de maand om 19.30 uur.

Leden commissie Cultuurhistorisch Erfgoed

De commissie Cultuurhistorisch Erfgoed telt 10 leden.

Bij de samenstelling is gelet op spreiding over 'disciplines' (monumenten, archeologie, streekhistorie, musea) en de spreiding over de gemeente (diverse dorpskernen).

De volgende leden zijn gerekruteerd uit het Monumentenplatform:

Helma Tuentjer (ADW), André Tangelder (HVOS), Peter van Toor (OVGG), Jan Tinnevelt (OVGG), Andre Janssen (OVGG). De overige leden zijn: Annita Kiefte (namens stichting Terborg Stad) Herman Hof's (ADW), Boukje Overbeek (Gelders Genootschap) en Mark Kocken, (streekarcheoloog), als agenda-lid. Ambtelijk secretaris is Frans Kroesen. De voorzitter is André Janssen.

(ADW = Oudheidkundige Werkgemeenschap Aalten Dinxperlo Wisch; OVGG = Oudheidkundige Vereniging Gemeente Gendringen; HVOS = Heemkundige Vereniging Old Sillevold)

Bespreking nieuwe en gewijzigde bestemmingsplannen

Het adviseren over nieuwe bestemmingsplannen of over wijzigingen in bestaande plannen rekent de commissie tot haar taak. Bespreking van nieuwe en gewijzigde bestemmingsplannen staat als vast punt op de agenda. Zo is plan Kromkamp in Sinderen enkele keren aan de orde geweest.

Omdat plannen of wijzigingen pas in een vergevorderd stadium bij de commissie op tafel komen, heeft deze advisering de smaak van mosterd na de maaltijd. De commissie heeft er in een overleg met de wethouder voor gepleit eerder bij de planvorming betrokken te worden.

Plan Kromkamp in Sinderen

Commissie Ruimtelijke kwaliteit:

De beoordeling van plannen tot wijziging aan beschermde monumenten gebeurt geïntegreerd met de behandeling door de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit. Dit houdt in dat de Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed één van haar leden, mevr. B. Overbeek, heeft gemandateerd om samen met de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit de monumentenplannen te toetsen. Wanneer er wijzigingsplannen aan monumenten worden behandeld, wordt de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit daarnaast nog uitgebreid met een extra burgerlid vanuit het Monumentenplatform: dhr W. Aalders.

De geïntegreerde commissie behandelt adviesaanvragen betreffende monumenten in het kader van vooroverleg en definitieve omgevingsvergunningaanvragen. Bij ieder plan wordt door de commissie zorgvuldig gekeken naar de monumentale waarden van het object en de consequenties van de voorgestelde wijzigingen op zowel de fysieke aspecten (de gevolgen voor het historisch materiaal), als naar de verschijningsvorm van het monument. Uiteraard wordt ook het gebruik van het pand meegewogen in de advisering. Uitgangspunt is echter steeds weer dat we onze monumenten moeten *gebruiken* en niet *verbruiken*. Als algemene leidraad bij de toetsing worden de '10 uitgangspunten voor het omgaan met monumenten' gehanteerd.

Religieus erfgoed

Een lijn die we ook in 2009 al constateerden, is het multifunctioneel gebruik van monumentale kerken.

In 2010 heeft in dit kader intensief overleg plaats gevonden over de herinrichting van de Petrus & Pauluskerk te Ulft. Bij het overgrote deel van de voorgestelde wijzigingen is overeenstemming bereikt met de commissie. Het verwijderen van het grootste deel van de communiebanken en de ambones met bijbehorende balustrades bleef vanuit het oogpunt van monumentenzorg een moeilijk punt. Het college van Burgemeester en Wethouders heeft echter besloten op dit punt af te wijken van ons advies en toestemming te verlenen voor het verwijderen van het grootste deel van de communiebanken en de ambones met bijbehorende balustrades.

Met de Vrijzinnige Gemeenschap NPB te Varsseveld is in het kader van vooroverleg gesproken over de herinrichting van 'het witte kerkje' aan de Doetinchemseweg in Varsseveld. Ook hier is behoefte aan een meer vrije indeling van het liturgisch centrum. Het overleg hierover is nog gaande.

Voor de kerk in Netterden en de NH-kerk in Gendringen zijn plannen beoordeeld met een voornamelijk technische en restauratieve insteek.

De geloofsgemeenschap van Netterden heeft voorgesteld om de interieurschilderingen in hun kerk te herstellen. Het plan is in goed overleg met de gemeente en de commissie uitgewerkt. De vergunning is inmiddels verleend.

De NH-kerk in Gendringen heeft, na prettig overleg met de gemeente en de commissie, een vergunning gekregen voor de wijziging van het verwarmingssysteem. De heteluchtverwarming zal worden vervangen door een warmwaterverwarming met convectoren en radiatoren. Dit nieuwe systeem is beter voor het monumentale orgel en zal het comfort in de kerk verhogen.

Agrarisch erfgoed

In het buitengebied zien we dat veel historische boerderijen hun agrarische functie verliezen. Er worden dan ook regelmatig plannen voorgelegd waarin wordt voorgesteld om achterhuizen of schuren geschikt te maken voor bewoning. Een voorbeeld van een dergelijk plan is de verbouw van een monumentale krukhuisboerderij aan de Stakenborgweg in Voorst. De voormalige boerderij wordt opgesplitst in twee wooneenheden. In het achterhuis worden woonfuncties ondergebracht, maar zonder hierbij de bedrijfsmatige karakteristiek aan te tasten.

Industrieel erfgoed

Net als in de voorgaande jaren is er in de geïntegreerde commissie meerdere malen gesproken over het fabriekscomplex van de DRU in Ulft. De restauratie en herbesteding van het Beltmancomplex (vm. emailleerfabriek) was in 2010 in volle gang. In de loop van het jaar zijn enkele beperkte wijzigingen en aanvullingen op het vergunde plan besproken met de commissie. De belangrijkste onderwerpen in dit kader waren de inrichting van het binnenterrein de kleurstelling van de noord- en westgevel en de vormgeving van de ingang van het kantoorgedeelte. Bij deze overleggen zijn ook steeds de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Provincie Gelderland betrokken. Begin 2011 zal de verbouw van het Beltmancomplex worden afgerond.

Proef kleurstelling westgevel vm. emailleerfabriek (zgn. Beltmancomplex)

De commissie Ruimtelijke Kwaliteit heeft zich ook intensief bezig gehouden met de herontwikkeling van het terrein rond de rijksmonumentale molenromp in Varsselder. De gemeente wil medewerking verlenen aan de bouw van een beperkt aantal woning rond deze romp, mits de invulling zorgvuldig cultuurhistorisch verantwoord gebeurt en het rijksmonument wordt gerestaureerd. De commissie heeft samen met de eigenaar en de architect meerdere keren overleg gevoerd. Het resultaat is een schetsplan (op grof schaalniveau) dat voor zowel initiatiefnemer als de commissie acceptabel is.

Molenromp in Varsseveld

Huis Engbergen

Woonhuizen

Een belangrijke adviesaanvraag betrof de restauratie van het landhuis aan de Engbergseweg in Gendringen. Dit fraaie gemeentelijk monument werd in het begin van 2010 zeer ernstig beschadigd door brand. Binnen zeer korte tijd daarna heeft de eigenaar/bewoner een aanvraag ingediend voor het herstel van deze schade. De commissie is zeer verheugd dat de aanvrager op voortvarende wijze het herstel van het landhuis in gang heeft gezet. Ondanks de vrij korte tijd waarin het herstelplan tot stand is gebracht, getuigden de aangeleverde tekeningen van een zorgvuldig planproces.

Communicatie

In 2010 zijn er geen aankondigingen van de vergaderingen op de pagina's van de gemeente Oude IJsselstreek in de Gelderse Post verschenen.

Wel is regelmatig de gemeentelijke website onderwerp van gesprek en dan m.n. de aandacht die er besteed wordt aan het cultuurhistorisch erfgoed.

Ook zijn er voorbereidingen gestart om in 2011 weer een informatiebijeenkomst te houden voor eigenaren / bewoners van panden die geplaatst zijn op de gemeentelijke lijst of de rijkslijst van monumenten.

Onderhoud gemeentelijke eigendommen met cultuurhistorische waarde

Het beheer van monumentale gebouwen in gemeentelijk eigendom is een steeds terugkomend onderwerp. Het onderhoud van deze gebouwen, zoals de molens in Varsseveld en Silvolde, loopt op dit moment niet optimaal. Het is de opvatting van de commissie dat in goed overleg met de plaatselijke bevolking naar een oplossing moet worden gezocht, zodat er een goede samenwerking komt met alle betrokken partijen. De overdracht van beide molens aan particuliere stichtingen is inmiddels vanuit de gemeente in gang gezet: voor De Engel in Varsseveld was de procedure eind 2010 bijna afgerond, voor de Beltermans of Gerritsens Molen in Silvolde is de procedure nog in het beginstadium, nl. een stichting i.o.

Archeologie

Ook dit jaar is de commissie verscheidene keren tijdens vergaderingen bijgepraat door Marc Kocken, de regionaal archeoloog, over de archeologische projecten die her en der in de gemeente spelen. Te noemen zijn onder andere Ulft-Biezenakker, Varsseveld-De Borch en Varsseveld-Zwanenpoort, Bijzonder veel aandacht ging echter uit naar het onderzoek in het centrum van Terborg. De locatie op de kop van de Hoofdstraat bleek een ware 'Fundgrube'.

Vondsten van de opgravingen in Terborg

Samengevat gaat het om relatief intacte bewoningssporen vanaf de 14de, mogelijk 13de eeuw tot en met heden. Op het terrein zijn zeven erven met resten van gebouwen gevonden en twee resten van stadsgrachten waarvan één met beschoeiingen en een mogelijke kade. Er is sprake van een aantal faseringen binnen het gebruik van het terrein. In eerste instantie heeft er een onbekend aantal houten huizen gestaan waarvan de resten goed bewaard zijn gebleven in een veenpakket. Dit veenpakket is later afgedekt door kleiafzettingen die het resultaat moeten zijn geweest van een flinke overstroming die binnen de regio een groot gebied onder water moet hebben gezet.

Het college op werkbezoek tijdens de opgraving in Terborg.

In deze zelfde periode werden deze huizen, gelegen aan de huidige Hoofdstraat, op dat moment schijnbaar ook de enige weg binnen de stad, aan de noordzijde omgeven door een gracht. Onduidelijk is of er aan de binnenzijde tevens sprake is geweest van een omwalling. Gezien de aanwezige beschoeiing, de kade en aanlegsteiger die aan de binnenzijde van deze gracht zijn aangetroffen, lijkt dit niet waarschijnlijk. De gracht kan moeizaam worden gedateerd. In ieder geval is in de gracht een fragment van een 14de-eeuws steengoed, een zogenaamd Jacobakannetje, gevonden.

De houten huizen zijn opgevolgd door een combinatie van hout- en steenbouw waar tevens veel resten van zijn teruggevonden. De laatste houten en hout-met-stenen huizen zijn uiteindelijk in de 15de/16de eeuw door brand verwoest. Dit blijkt uit een dikke brandlaag die op verscheidene plaatsen op het terrein is aangetroffen.

De hierop volgende fase betreft stenen gebouwen. Het gaat hierbij zowel om woonhuizen als boerderijen, de laatste zijn met de stal gericht naar de hoofdstraat en het woongedeelte met onderkeldering ligt in de richting van het achterterrein. De exacte datering van alle steenbouwfases is moeilijk. Dit komt enerzijds doordat er hergebruikt steen in verwerkt is, waarschijnlijk afkomstig van het nabij gelegen kasteel van de heren van Wisch, dat in de eerste helft van de 17de eeuw is verwoest. Anderzijds is er relatief weinig aardewerk/vondstmateriaal op het terrein aangetroffen. Intussen is de omgrachting van de stad verder in noordelijke richting uitgelegd waardoor de ruimte tussen de gracht en hoofdstraat aanzienlijk vergroot werd. De exacte datering van deze uitleg is nog niet duidelijk maar zal vermoedelijk tussen de 14de en 17de eeuw hebben gelegen.

De uitwerking van de opgraving, waarbij ook het Achterhoeks Archief en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn betrokken, is gestart en zal nog geruime tijd in beslag nemen.

Actualisering gemeentelijke monumentenlijst

Op verzoek van de Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed werd het Monumentenplatform (MP) ingeschakeld voor een actualisatie van de gemeentelijke monumentenlijst. In februari 2009 werden de leden van het MP door Boukje Overbeek van het Gelders Genootschap geïnstrueerd over de werkzaamheden om tot een groslijst te komen. Naast 'gewone' gebouwen komen ook schuren, beken, sloten, landschapsstructuren en andere landschapselementen in aanmerking voor plaatsing op de groslijst. De MP-leden hebben in de loop van 2009 het hele gebied van de gemeente Oude IJsselstreek doorkruist en panden en landschapselementen die de moeite waard waren, gefotografeerd.

Daarvoor werd de gemeente opgedeeld in zes gebieden:

- Voorst - Breedenbroek
- Terborg - Silvolde
- Zuidkant voormalige gemeente Gendringen
- Westkant voormalige gemeente Gendringen met Ulft en Etten
- Heelweg - Westendorp ten noorden van de A18/N18
- Varsseveld - Sinderen ten zuiden van A18/N18

Vervolgens zijn de platformleden in koppels met de fotocamera op pad gegaan, waarna de resultaten in de vergaderingen van het Monumentenplatform zijn bekeken.

Stuw in de Aa-strang bij Voorst

In november 2010 is de groslijst vastgesteld en aangeboden aan de Commissie Cultuurhistorisch Erfgoed.

Intussen is in de commissie CHE een begin gemaakt met het bekijken van de panden / landschapselementen op de groslijst; die zullen worden beoordeeld en voorzien van een prioriteit voor voordracht voor eventuele plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

Overige Activiteiten gemeentelijke monumentenlijst

Over onderstaande panden is aan de commissie advies gevraagd door het college van burgemeester en wethouders.

- Boerderij Palmiaan 1, Etten:

De commissie adviseert om gelet op het feit, dat het zonder volledige afbraak niet mogelijk is om de houten schuur te restaureren, deze schuur van de monumentenlijst af te voeren.

- Villa en de omgeving van de voormalige houthandel 't Anker, Oversluis 2/4, Ulft:

Voordracht tot plaatsing op de monumentenlijst voor het gehele complex, dus villa en bedrijfsgebouwen, met het Deurvorstervoetpad dat voor en gedeeltelijk over het terrein loopt.

- Boerderij Meursstede, Harterinkdijk 17, Sinderen:

Verzoek van het college van B en W om het pand Meursstede van de gemeentelijke monumentenlijst af te voeren.

De commissie adviseert om het pand niet van de lijst af te voeren, omdat ondanks de aantasting van de voormalige boerderij de monumentale waarde behouden is gebleven. Tegen het van de lijst afvoeren van de ingestorte wagenschuur heeft de commissie geen bezwaar.

- 12 Panden uit de voormalige gemeente Wisch:

In de voormalige gemeente Wisch zijn 12 cultuurhistorische belangwekkende panden toentertijd wel beschreven door het Gelders Genootschap, maar om financiële redenen niet op de monumentenlijst geplaatst .

De commissie adviseert B en W deze panden alsnog op de lijst te plaatsen.

Deskundigheidsbevordering

De beleidsbrief van minister Plasterk over de Modernisering Monumentenzorg (MoMo) werd tijdens de vergadering van de commissie CHE toegelicht door Boukje Overbeek van het Gelders Genootschap.

Het nieuwe beleid kent drie pijlers:

1. cultuurhistorie laten meewegen in de ruimtelijke ordening;
2. krachtiger en eenvoudiger regelgeving;
3. het bevorderen van herbestemming.

De Monumentenzorg richt zich steeds meer op ruimtelijke ordening en wil meer sturen aan het begin van het proces. Verder is de wens om deskundigen in te zetten via kenniscentra en zal er meer aandacht moeten komen voor het landschap. Bestaande gebouwen moeten op cultuurhistorisch verantwoorde wijze worden meegenomen in het bestemmingsplan.

Doelen en taken 2010 - 2014

Naar aanleiding van een gesprek met wethouder Haverdil over de taken van de CHE is besloten dat de commissie aansluit bij het "Ontwikkelingsprogramma Oude IJsselstreek Op weg naar 2020". In dit plan van aanpak voor de komende jaren staan diverse gebieden en plannen, waar al enige jaren aan wordt gewerkt en waarvan de keuze min of meer vast ligt. De commissie zal haar aandacht richten op enkele concrete onderwerpen te weten:

- a. Nieuwe landgoederen
- b. Het gebied Kromkamp in Sinderen
- c. Het gebied rond het Anker in Ulft
- d. Het gebied van carrosserie bedrijf Suselbeek in Silvolde.

De prioriteitenlijst van de "Beleidsnotitie cultuurhistorisch erfgoed 2006" is punt voor punt doorgenomen. Nu er na de vorige gemeentelijke verkiezing een nieuwe zittingsperiode is aangebroken, moet er een nieuwe actiepuntenlijst gemaakt worden.

Het is de bedoeling dat na de Archeologische waardekaart een Cultuurhistorische waardekaart of Beeldskwaliteitsplan wordt gemaakt. De leden van de CHE zullen in samenwerking met een bureau de waarden van gebouwen en het landschap in kaart brengen.

Verder is besloten dat er elke twee jaar een informatieavond komt voor monumenteneigenaren; in 2011 op 16 mei in Oude Kerk te Etten.